

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอต๋อยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยการเข้าร่วมสังเกตการณ์การฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการสำรวจเอกสารต่าง ๆ (Documentary Research) โดยนำมาอธิบายเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยมีวัตถุประสงค์ของการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. เพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
3. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการสื่อสารของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งผลการวิจัยที่ได้ ออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 กระบวนการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตอนที่ 2 รูปแบบการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

ตอนที่ 1

กระบวนการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

กระบวนการในการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตร

ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรนั้น จะมีขั้นตอนในการดำเนินงานที่แตกต่างกันออกไป โดยแบ่งเกษตรกรที่เข้ารับความรู้จากศูนย์ ฯ ได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และพื้นที่หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ จำนวน 18 หมู่บ้าน รวมไปถึงเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์สาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ จำนวน 5 แห่ง
2. เกษตรกรที่หน่วยงานภายนอกขอให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ จัดการฝึกอบรมให้
3. ประชาชน นักเรียน นักศึกษา และเกษตรกรที่สนใจเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ด้วยตนเอง

ในการให้การฝึกอบรมแก่เกษตรกรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ จะมุ่งเน้นไปที่เกษตรกรกลุ่มแรก คือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และพื้นที่หมู่บ้านรอบบริเวณโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ จำนวน 18 หมู่บ้าน รวมไปถึงเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์สาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ จำนวน 5 แห่ง เป็นสำคัญ ทั้งนี้ เนื่องจากเกษตรกรในกลุ่มดังกล่าวเป็นเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ที่ตรงตามวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ

ขั้นตอนในการดำเนินการฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ในแต่ละปีงบประมาณ จะเริ่มต้นในราวเดือนสิงหาคม โดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ จำนวน 18 หมู่บ้าน และเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์สาขาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ จำนวน 5 แห่ง จะออกสำรวจความต้องการของเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน ว่ามีความต้องการจะฝึกอบรมในหลักสูตรใดบ้าง และหลักสูตรละกี่คน

จากนั้น ก็จะนำมาสรุปความต้องการการฝึกอบรมของเกษตรกรในแต่ละหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบความต้องการการฝึกอบรมที่แท้จริงของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย เมื่อได้จำนวนของเกษตรกรที่ต้องการการฝึกอบรมในแต่ละหลักสูตรแล้ว ก็จะรวบรวมรายชื่อของเกษตรกรทั้ง

18 หมู่บ้าน ไปเขียนเป็นแผนการฝึกอบรมประจำปีของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ เพื่อ
นำไปตั้งขออนุมัติเงินงบประมาณจากคณะรัฐมนตรีต่อไป

หลังจากที่ได้รับอนุมัติเงินงบประมาณในราวเดือนมีนาคม เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษา
การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ก็จะดูว่าได้รับงบประมาณในการฝึกอบรมมากน้อยเพียงใด เพียงพอ
ต่อการจัดการฝึกอบรมตามความต้องการของเกษตรกรหรือไม่ หากไม่ได้รับตามที่ขออนุมัติ
งบประมาณไป ก็จะมีการประชุมเจ้าหน้าที่ที่ดูแลในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อจัดลำดับเกษตรกรตาม
ความต้องการการฝึกอบรมและตามความเหมาะสม โดยเกษตรกรที่มีความต้องการหรือมี
ความจำเป็นมาก ก็จะได้รับฝึกอบรมก่อนและเกษตรกรที่มีความต้องการหรือมีความจำเป็น
รองลงมาก็จะได้รับการฝึกอบรมในปีงบประมาณถัดไป หรืออาจมีการจัดอบรมเพิ่มเติมใน
ปีงบประมาณนั้น หากมีงบประมาณในการดำเนินการฝึกอบรมเหลือเพียงพอ

ในส่วนของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมายที่อาศัยอยู่ในพื้นที่รอบศูนย์ศึกษาการพัฒนา
ห้วยฮ่องไคร้ ฯ ที่เข้ารับการฝึกอบรม นอกจากจะได้เข้ามาเรียนภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนา
ห้วยฮ่องไคร้ ฯ แล้ว เมื่อผ่านการฝึกอบรมก็จะได้รับอุปกรณ์ พันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์ สำหรับ
นำกลับไปใช้ในการประกอบอาชีพ โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใด ๆ ซึ่งเกษตรกรจะจ่ายกลับคืน
ให้แก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ในรูปแบบของอุปกรณ์ พันธุ์พืช หรือพันธุ์สัตว์ เพื่อให้
ทางศูนย์ ฯ ส่งมอบให้แก่เกษตรกรรายอื่นสำหรับนำไปประกอบอาชีพต่อไป แต่ถ้าหากเกษตรกร
รายใดนำไปประกอบอาชีพแล้วไม่ประสบความสำเร็จ ก็ไม่จำเป็นต้องส่งคืนให้แก่ศูนย์ศึกษาการ
พัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ แต่อย่างใด

สำหรับเกษตรกรที่ได้รับการอบรมและนำเอาความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไป
ประกอบอาชีพแล้ว ก็จะมีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ที่ได้รับมอบหมาย
ให้ดูแลพื้นที่นั้นเป็นพี่เลี้ยงให้ โดยจะติดตามผลหลังจากที่ได้ลงมือทำจริงในพื้นที่ของตนเอง รวมไปถึงจะคอยให้คำแนะนำหากมีข้อสงสัยหรือข้อขัดข้องใด ๆ ในการประกอบอาชีพ

นอกจากทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จะจัดการ
ฝึกอบรมการประกอบอาชีพด้านการเกษตรขั้นพื้นฐานให้แก่เกษตรกรที่สนใจแล้ว ในหลักสูตรการ
ฝึกอบรมของทางศูนย์ ฯ ก็ยังมีหลักสูตรต่อเนื่องสำหรับการพัฒนาอาชีพในด้านนั้น ๆ เช่น
หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพการเพาะเลี้ยงกบ ซึ่งเป็นการต่อยอดจากหลักสูตรการเพาะเลี้ยงกบ
และการขยายพันธุ์กบ ทั้งนี้ เพื่อให้เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมมีความเชี่ยวชาญในการประกอบ
อาชีพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรที่ได้รับการฝึกอบรม

มีความเชี่ยวชาญในการประกอบอาชีพนั้น จนสามารถเป็นเกษตรกรตัวอย่างให้กับทางศูนย์ศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ที่จะช่วยถ่ายทอดความรู้ในการประกอบอาชีพได้ในอนาคต

เนื้อหาข้อมูลความรู้ด้านการเกษตร

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนหลาย ๆ หน่วยงานที่มาทำงานร่วมกัน เช่น กรมชลประทาน กรมป่าไม้ กรมประมง กรมปศุสัตว์ ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมให้แก่เกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปใช้ปฏิบัติได้จริงในพื้นที่ของตนเอง

โดยประชากรกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้คือ เกษตรกรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และพื้นที่หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ฯ จำนวน 18 หมู่บ้าน ในตำบลแม่โป่ง ตำบลแม่ฮ้อยเงิน ตำบลเชิงดอย ตำบลป่าป้อง อำเภอดอยสะเก็ด และตำบลห้วยแก้ว อำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ รวมไปถึงเกษตรกรในพื้นที่ศูนย์สาขา จำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย โครงการพัฒนาเบ็ดเสร็จลุ่มน้ำสาขาแม่น้ำปิง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์บริการการพัฒนาขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลบ้านไร่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการพัฒนาพื้นที่ห้วยลาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการพัฒนาพื้นที่ป่าขุนแม่กวง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และโครงการพัฒนาดอยตุง (พื้นที่ทรงงาน) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ดังนั้น เนื้อหาที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เผยแพร่ให้แก่ประชาชน นักเรียน นักศึกษา และเกษตรกรที่สนใจเข้าเยี่ยมชมการดำเนินงานของศูนย์ฯ ตลอดจนเกษตรกรที่มีโอกาสเข้ารับการอบรมความรู้ด้านการประกอบอาชีพด้านเกษตรกับทางศูนย์ฯ นั้น จะมีเนื้อหาหลักอยู่ 2 ส่วน คือ

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ประกอบด้วยความเป็นมาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เป้าหมายในการศึกษาพัฒนา และงานศึกษาพัฒนาสาขาต่าง ๆ ที่แต่ละหน่วยงานที่ร่วมกันทำงานให้แก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ประกอบด้วย

- 1.1 งานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำ สร้างอ่างเก็บน้ำ 8 แห่ง รวมความจุของการเก็บกักน้ำประมาณ 3.3 ล้านลูกบาศก์เมตร ตลอดจนเชื่อมลุ่มน้ำจากกลุ่มข้างเคียงด้วยท่อ

และสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กพร้อมทั้งพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร โดยการจัดสร้างฝายต้นน้ำ และร่องน้ำระบบก้างปลา เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของพื้นที่ และเป็นการกระจายน้ำออกนอกบริเวณ

1.2 งานศึกษาและพัฒนาป่าไม้ ดำเนินการพัฒนาป่าไม้ โดยการปลูกสร้างสวนป่าใหม่ พัฒนาป่าไม้โดยวิธีการบำรุงรักษาป่าธรรมชาติ ปลูกป่าเสริมช่วยการสืบพันธุ์ตามธรรมชาติชิงป่าไม้ สนับสนุนการพัฒนาป่า โดยสร้างแนวป้องกันไฟป่าเปียกในพื้นที่รองรับระบบชลประทาน และวิจัยระบบวนเกษตร ระบบอูทกวิทยา นิเวศวิทยา ตลอดจนการอนุรักษ์เพาะเลี้ยงสัตว์ป่าในพื้นที่ต้นน้ำลำธาร

1.3 งานศึกษาและพัฒนาที่ดิน ศึกษาการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำสำหรับพื้นที่ลาดชันซึ่งมีศักยภาพต่ำ ให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ศึกษาผลกระทบของการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่ลุ่มน้ำ ศึกษากระบวนการปลูกพืชเพื่อการอนุรักษ์ และมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำด้วยวิธีการทางพืช

1.4 งานศึกษาและทดสอบการปลูกพืช ศึกษา และทดสอบการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เพื่อหาพันธุ์พืชเศรษฐกิจที่เหมาะสมต่อสภาพของพื้นที่เป็นศูนย์กลาง บริการวิชาการ เพื่อพัฒนาอาชีพด้านการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้และความมั่นคง รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสมสู่เกษตรกร

1.5 งานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมแบบประณีต ศึกษา และสาธิตรูปแบบการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และรูปแบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน รวบรวมและขยายพันธุ์พืชที่มีศักยภาพในการเป็นพืชรายได้ และพืชใช้สอย ร่วมสนองพระราชดำริในโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

1.6 งานศึกษาและพัฒนาปศุสัตว์และโคนม ศึกษา วิจัย และทดสอบการเลี้ยงโคนม ในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดการสุขศาสตร์นม การผสมพันธุ์ การให้ผลผลิตโคนม และพืชอาหารสัตว์ ศึกษาถึงสมดุลระหว่างพื้นที่เลี้ยงสัตว์กับจำนวนโคนม ตลอดจนวิธีและระบบที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อย รวมถึงการสาธิตการเลี้ยงสัตว์ปีกและสัตว์เศรษฐกิจอื่น ๆ

1.7 งานศึกษาและพัฒนาการประมง ศึกษา วิจัย และพัฒนาการประมงในแหล่งน้ำ เทคนิคการจับปลา การวางระเบียบการจับปลาเพื่อลดการทำลายพันธุ์ปลา สาธิตและขยายผลการเลี้ยงปลาในอ่างเก็บน้ำ และการเลี้ยงปลาระบบน้ำไหลสู่เกษตรกร

1.8 งานอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กบ ศึกษาคัดเลือก เพื่อการพัฒนาอาชีพ เพาะเลี้ยงกบแบบครบวงจร ที่ผสมผสานกับการอนุรักษ์ โดยให้บริการความรู้ทางวิชาการด้านการเพาะเลี้ยงกบ การสนับสนุนพันธุ์ ศึกษาค้นคว้าหลายทางชีวภาพของสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก ทดลองเพาะเลี้ยงสำหรับการกลับคืนสู่ธรรมชาติ เพื่อการสร้างสมดุลทางธรรมชาติและความยั่งยืน

1.9 การดำเนินงานหมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดำเนินการพัฒนาอาชีพในการเกษตร ส่งเสริมการแปรรูปและการถนอมอาหารจากผลผลิตเกษตรในครัวเรือน และอุตสาหกรรมระดับพื้นบ้าน

1.10 งานศึกษาและพัฒนาการใช้หญ้าแฝก ศึกษาคัดเลือกปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ และป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และพื้นที่อื่น ๆ รวมทั้งพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก

2. ความรู้ด้านการเกษตรและการประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ เปิดอบรมให้แก่เกษตรกร มีจำนวนทั้งสิ้น 27 หลักสูตร ได้แก่

2.1 หลักสูตรฝายต้นน้ำลำธารเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด รูปแบบ เทคนิค วิธีการทำฝายต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริเพื่อการฟื้นฟูพื้นที่ที่เสื่อมโทรม และการวางแผนการดำเนินการจัดทำฝายต้นน้ำลำธารในชุมชน

2.2 หลักสูตรการปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 ประการ ตามแนวพระราชดำริ เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด การวิเคราะห์การคัดเลือกชนิดพันธุ์ไม้ และพื้นที่การเพาะและจัดเตรียมกล้าไม้ การวางแผนการปลูกและการดูแลรักษา

2.3 การปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 ประการ ประกอบด้วย การปลูกไม้เพื่อใช้สอยและเศรษฐกิจ ไม้เชื้อเพลิง และไม้กินได้ ประโยชน์ 4 ประการ คือ ชุมชนจะได้มีไม้ไว้สำหรับการใช้สอยและเสริมสร้างอาชีพ ชุมชนมีไม้กินได้สำหรับการหุงต้มและประกอบกิจการในชุมชนได้อย่างพอเพียง ชุมชนจะได้มีพืชอาหารตามธรรมชาติเพื่อการบริโภคเป็นการประหยัดและมีอาหารที่มีคุณค่าต่อสุขภาพ รวมไปถึงเพื่อเป็นการอนุรักษ์พื้นที่ต้นน้ำลำธาร

2.4 หลักสูตรการทำปุ๋ยอินทรีย์หมักและปุ๋ยอินทรีย์น้ำ เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเพิ่มประสิทธิภาพของดิน การปรับปรุงบำรุงดินอย่างถูกวิธี การผลิตปุ๋ยหมักและปุ๋ยอินทรีย์น้ำ

2.5 หลักสูตรการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเพาะเห็ด โรคและแมลงศัตรูในการเพาะเลี้ยงเห็ด เทคนิคการเพาะเลี้ยงเห็ดนางฟ้า เห็ดนางรม เห็ดหัวลิง เห็ดหอม เห็ดหลินจือ เห็ดเป๋าฮื้อ เห็ดฟางในตะกร้า และเห็ดหูหนู

2.6 หลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการปลูกพืชปลอดสารพิษที่ถูกต้องและเหมาะสม การนำพืชสมุนไพรมาใช้ในการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช

2.7 หลักสูตรการปลูกและการขยายพันธุ์ไม้ผล เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการปลูกไม้ผลแบบผสมผสาน และเทคนิคการขยายพันธุ์ไม้ผลที่ถูกต้อง

2.8 หลักสูตรการเลี้ยงสุกร เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการเลี้ยงสุกร การจัดการและทักษะการเลี้ยงสุกร การให้อาหารสุกร โรคและการป้องกัน

2.9 หลักสูตรการเลี้ยงไก่ เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ไก่พันธุ์ การจัดการและทักษะการเลี้ยงไก่ การให้อาหารไก่ โรคและการป้องกัน

2.10 หลักสูตรการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพ เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับหลักการสร้างบ่อปลา การเตรียมบ่อปลา หลักการเลี้ยงปลา โรคปลาและวิธีการรักษา

2.11 หลักสูตรการเพาะเลี้ยงกบและการขยายพันธุ์กบ เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเลี้ยงกบนาและกบบลูฟร็อก การจัดการบ่อเลี้ยงกบ การคัดเลือกพ่อแม่พันธุ์ และการขยายพันธุ์กบ

2.12 หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพการเพาะเลี้ยงกบ หลักสูตรต่อเนื่องจากหลักสูตรการเพาะเลี้ยงกบและการขยายพันธุ์กบ เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้อาหารเสริมจากธรรมชาติเพื่อลดต้นทุนการเลี้ยงกบ โรคกบและวิธีป้องกัน

2.13 หลักสูตรการเลี้ยงกระต่าย เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเลี้ยงกระต่ายทั่วไป พันธุ์และประเภทพันธุ์ การจัดการการเลี้ยงดูการผสมพันธุ์และวิธีการผสมพันธุ์ การตั้งท้องและการตรวจการตั้งท้อง การดูแลลูกกระต่ายอ่อนจนถึงหย่านม อาหารและการให้อาหารกระต่ายรวมทั้งการสร้างกรงและโรงเรือน โรคและการป้องกันโรคกระต่าย

2.14 หลักสูตรเกษตรผสมผสานในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการให้ความรู้แนวคิดตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและนำมาปรับใช้ในกิจกรรมการเกษตร โดยเน้นการเกษตรผสมผสานที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งหัวข้อในการอบรมประกอบด้วย ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน การเลี้ยงสัตว์และการประมงแบบผสมผสาน การทำบัญชีฟาร์ม

2.15 หลักสูตรการพัฒนาศักยภาพปราชญ์ชุมชนและแหล่งเรียนรู้ เป็นการให้ความรู้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ การนำเสนอ การนำเที่ยว และการร่วมกิจกรรมเพื่อให้เป็นวิทยากร เกษตรกรที่มีประสิทธิภาพ โดยหัวข้อที่อบรมคือ การพัฒนาบุคลิกภาพ การพูดและการนำเสนอ การวางแผนตามหลักภูมิทัศน์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การเป็นมัคคุเทศก์ และมีการนำทัศนศึกษาดูงาน ในแหล่งท่องเที่ยวของภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป

2.16 หลักสูตรการเลี้ยงแพะนม เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเลี้ยงแพะนม การจัดการ การเลี้ยง หลักการผสมพันธุ์ การจัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์การเลี้ยง การจัดการอาหาร การจัดการด้านสุขภาพ การสร้างโรงเรือน

2.17 หลักสูตรฝายต้นน้ำลำธารเพื่อการฟื้นฟูนิเวศลุ่มน้ำโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นการเรียนรู้หลักการ แนวคิดในการฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริเรียนรู้ระบบนิเวศลุ่มน้ำ กระบวนการในการทำงานร่วมกับชุมชน การวิเคราะห์พื้นที่รูปแบบในการสร้างฝายต้นน้ำลำธาร และการบริหารจัดการชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

2.18 หลักสูตรการจัดระบบเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ลุ่มน้ำ ความหมาย ความจำเป็น ประโยชน์และแนวพระราชดำริ “ต้นทางป่าไม่ปลายทางคือประมง ระหว่างทางเป็นเกษตรกรรม” รูปแบบวิธีการจัดระบบป่าไม้ แนวคิดป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 ประการ การอนุรักษ์ดินและน้ำ การวางแผนการผลิตพืชการเลือกพื้นที่และการคัดเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสม การป้องกันกำจัดศัตรูพืช การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว กระบวนการออกใบรับรองผลผลิตพืชอินทรีย์ การฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำ ความสัมพันธ์และเกื้อกูลกันระหว่างป่าต้นน้ำกับการทำการเกษตร ประโยชน์ของการทำเกษตรอินทรีย์เพื่อพัฒนาเป็นเกษตรธรรมชาติแบบยั่งยืน

2.19 หลักสูตรแนวป้องกันไฟป่าเปียกตามแนวพระราชดำริ เป็นการเรียนรู้หลักการ แนวคิดในการพัฒนาป่า 3 วิธี ตามแนวพระราชดำริเพื่อให้ป่ามีความชุ่มชื้น ความรู้เรื่องไฟป่า รูปแบบแนวป้องกันไฟป่าเปียกด้วยคลองไส้ไก่ คูคลองก้างปลา ด้วยฝายต้นน้ำลำธาร ด้วยการปลูกไม้สีเขียวตามแนวคลองส่งน้ำ แนวร่องน้ำธรรมชาติ และการสูบน้ำจากที่สูงสู่ที่ต่ำ เพื่อพัฒนาเป็นแนวกันไฟสีเขียวแนวกันไฟป่าเปียก

2.20 หลักสูตรวนเกษตร : การจัดการทรัพยากรป่าไม้ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเรียนรู้หลักการ แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ การพัฒนาอาชีพเสริมที่เกิดจากการอนุรักษ์โดยไม่สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเกื้อกูลต่อระบบนิเวศ รวมไปถึงการสร้างเครือข่ายในการจัดการผลผลิตในชุมชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

2.21 หลักสูตรค่ายสิ่งแวดล้อมศึกษา เป็นการถ่ายทอดความรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การฟื้นฟูระบบนิเวศและการพัฒนาตามแนวพระราชดำริอย่างเชื่อมโยงและมีความสัมพันธ์กัน เช่น กิจกรรมการสร้างฝายต้นน้ำลำธาร การปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 ประการ แนวป้องกันไฟป่าเปียก วนเกษตร เกษตรวิถีไทย การเพาะซากกล้าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ และสภาวะโลกร้อน

2.22 หลักสูตรกระบวนการเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำ เป็นการเรียนรู้หลักการแนวคิดในการจัดการการอนุรักษ์ฟื้นฟูระบบนิเวศลุ่มน้ำตามแนวพระราชดำริการพัฒนาที่สอดคล้องเหมาะสมกับระบบนิเวศและวิถีชีวิตชุมชน การวิเคราะห์และการวางแผนการพัฒนาชุมชน ความเป็นเครือข่ายและเทคนิควิธีการในการสร้างเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำ

2.23 หลักสูตรการบริหารจัดการลุ่มน้ำเชิงบูรณาการ เป็นการเรียนรู้หลักการแนวคิดในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและคนในพื้นที่ลุ่มน้ำ ได้แก่ บุคคล กลุ่มชุมชน องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานของรัฐ และองค์กรเอกชน เรียนรู้หลักธรรมาภิบาล กระบวนการในการวิเคราะห์ วางแผน และดำเนินกิจกรรมของทุกภาคส่วนอย่างเป็นองค์รวม

2.24 หลักสูตรรูปแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำ เป็นการเรียนรู้หลักการ แนวคิดในการพัฒนาต้นน้ำลำธารตามแนวพระราชดำริรูปแบบ “ต้นทางป่าไม้ ปลายทางประมง ระหว่างทางเกษตรกรรม” เรียนรู้ถึงความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำเพื่อวิถีชีวิตของคนอย่างสอดคล้องเหมาะสมและไม่สร้างผลกระทบ

2.25 หลักสูตรการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ลุ่มน้ำ เป็นหลักสูตรเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกให้ถูกหลักวิชาการในการอนุรักษ์ดินและน้ำในสภาพพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีเงื่อนไขแตกต่างกัน เช่น ที่ราบ ที่ดอน ที่สูง และได้ทราบถึงรูปแบบการปลูกหญ้าแฝกแบบต่าง ๆ ตลอดจนการขยายพันธุ์หญ้าแฝก

2.26 หลักสูตรการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างยั่งยืน เป็นหลักสูตรเกี่ยวกับการวิเคราะห์ดินอย่างง่าย การใช้แผนที่ความเหมาะสมของดิน และการใช้ประโยชน์ที่ดินในรูปแบบต่าง ๆ การปลูกให้เหมาะสมกับคุณสมบัติดิน

2.27 หลักสูตรการเลี้ยงโคเนื้อ เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อทั่วไป พันธุ์และประเภทพันธุ์ การจัดการการเลี้ยงโคเนื้อ การผสมเทียมโค การเลี้ยงโคเนื้ออุ่มท้อง การคลอด อาหารและการให้อาหารโคเนื้อ การจัดการแปลงหญ้า รวมไปถึงการสร้างโรงเรือนโรคและการป้องกันโรค

2.28 หลักสูตรการพัฒนาการเลี้ยงโคนม เป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนม พันธุ์โคนม การจัดการการเลี้ยงโคนม การผสมเทียมโคนม การเลี้ยงแม่โคอุ้มท้อง การคลอด การเลี้ยงลูกโคนมแรกเกิด การรีดนม อาหารและการให้อาหารโคนม การจัดการแปลงหญ้า โรคและการป้องกันโรคโคนม

วิธีการในการถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร

จากการศึกษาโดยการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในโครงการฝึกอบรมหลักสูตรเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ ระหว่างวันที่ 7 – 9 กุมภาพันธ์ 2552 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ของผู้วิจัย พบว่า เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ร่วมกันทำงานในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ นั้น จะใช้สื่อต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ประกอบด้วย

1. สื่อเฉพาะกิจ เป็นสื่อที่ผลิตขึ้นมาโดยมีเนื้อหาที่เฉพาะ และมีจุดมุ่งหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม ผู้ส่งสารสามารถส่งข้อมูลข่าวสารเฉพาะเรื่องให้ผู้รับสารเป้าหมายได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการสื่อสารนั้น ๆ และยังสามารถทำให้ผู้รับสารเป้าหมายได้รับทราบข่าวสารความรู้ได้โดยตรงและถูกต้อง อันจะส่งผลต่อการตัดสินใจ และการลงมือปฏิบัติไปในแนวทางที่ผู้ส่งสารต้องการได้

จากการศึกษาวิจัยการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรของเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ พบว่า มีการใช้สื่อเฉพาะกิจในการถ่ายทอดความรู้ในหลายรูปแบบ เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่ต้องการถ่ายทอดได้ดียิ่งขึ้น ประกอบด้วย แผ่นพับ ป้ายประกาศ และเอกสารวิชาการประกอบการฝึกอบรม

- 1.1 แผ่นพับ จากการเข้าไปเก็บข้อมูลจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ โดยการสำรวจเอกสาร สัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม พบว่า โดยปรกติแล้ว ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จะมีแผ่นพับสำหรับแจกให้แก่ประชาชนที่สนใจเข้ามาเยี่ยมชมศูนย์ฯ โดยมีจุดประสงค์เพื่อการประชาสัมพันธ์ศูนย์ฯ ประกอบด้วย แผ่นพับแนะนำศูนย์ฯ เนื้อหาจะเป็นการให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ประกอบด้วย ความเป็นมาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เป้าหมายในการศึกษาพัฒนา และงาน

ศึกษาพัฒนาสาขาต่าง ๆ ที่แต่ละหน่วยงานที่ร่วมกันทำงานให้แก่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ กำลังดำเนินงานอยู่ มีลักษณะเป็นกระดาษขนาด A4 พับสามตอน พิมพ์สี่สีทั้งสองหน้า

นอกจากนี้ ยังมีแผ่นพับสำหรับแนะนำหลักสูตรการฝึกอบรมที่เปิดอบรมใน ปีงบประมาณนั้น ๆ เพื่อแจ้งให้เกษตรกรที่สนใจได้รับทราบว่าในปีนั้นทางศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้ฯ จะเปิดการฝึกอบรมในหลักสูตรใดบ้าง เพื่อประโยชน์ในการขอเข้ารับการฝึกอบรม ของเกษตรกร มีลักษณะเป็นกระดาษขนาด A4 พับสามตอน จำนวน 2 แผ่น พิมพ์สี่สีทั้ง 2 หน้า โดยแผ่นพับทั้งสองแบบจะมีที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ปรากฏอยู่ด้วย

สำหรับจุดวางแผ่นพับนั้น จะอยู่บริเวณศูนย์ประชาสัมพันธ์ที่อยู่บริเวณ ทางเข้าศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ซึ่งอยู่ใกล้กับศูนย์อำนวยการของศูนย์ศึกษาการ พัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

1.2 ป้ายประกาศ ที่ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ใช้ในการเผยแพร่ ความรู้ภายในบริเวณศูนย์ฯ นั้น จะมีลักษณะเป็นป้ายที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานในแต่ละจุด ที่มีการสาธิต เผยแพร่เนื้อหาเกี่ยวกับวิธีการในการดำเนินงานในเบื้องต้นของแต่ละจุดสาธิตนั้น ๆ เช่น จุดสาธิตการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ มีป้ายประกาศแสดงถึง เกษตรกรตัวอย่างที่ได้เข้ารับการ ฝึกอบรมกับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และนำไปประกอบอาชีพจนประสบ ความสำเร็จ ภาพขั้นตอนการเพาะเห็ด ตั้งแต่การเตรียมอาหารร่วน การเลี้ยงเนื้อเยื่อเห็ด การเตรียม อาหารข้าวฟ่าง การเลี้ยงเส้นใยเห็ด การเตรียมถุงอาหารเห็ด การถ่ายหัวเชื้อเห็ด ฯลฯ ตลอดจน การนำเอาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเพาะเห็ดมาตั้งแสดง รวมไปถึงการนำเอาก้อนเชื้อเห็ดที่มี ผลผลิตจริงมาจัดแสดงด้วย

ในส่วนของจุดสาธิตการเพาะพันธุ์ปลานิลในกระชัง ก็จะมีการให้ความรู้ เกี่ยวกับลักษณะของปลานิล อาหารของปลานิล การผลิตลูกพันธุ์ปลานิลเพศผู้ การแปลงเพศ ปลานิล โดยจะมีการใช้รูปภาพประกอบเพื่อช่วยอธิบายให้ผู้เข้าชมสามารถเข้าใจเนื้อหาที่ต้องการ เผยแพร่ได้ง่ายขึ้น เช่น การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปลาตัวผู้กับปลาตัวเมีย ขั้นตอน ในการแปลงเพศปลานิล

1.3 เอกสารประกอบการฝึกอบรม ในการดำเนินการฝึกอบรมของเจ้าหน้าที่ศูนย์ ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ที่ดำเนินการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกรนั้น นอกจากเจ้าหน้าที่จะใช้ การบรรยายประกอบกับการใช้โปรแกรม Microsoft Power Point ในการช่วยอธิบายเนื้อหา ให้แก่เกษตรกรแล้ว ก็ยังจะมีการใช้เอกสารประกอบการบรรยายอีกด้วย

เอกสารที่ใช้ประกอบการฝึกอบรม จะมีลักษณะเป็นเอกสารขนาด A4 ไม่เย็บเล่ม ซึ่งในส่วนของเนื้อหาที่จะเกี่ยวเนื่องกับการประกอบอาชีพในด้านนั้น ๆ เช่น เอกสารประกอบการอบรมด้านการเลี้ยงไก่พื้นเมือง จะเริ่มต้นด้วย พันธุ์ไก่ ลักษณะโรงเรือนและอุปกรณ์ที่ใช้ การป้องกันโรค อาหารและการให้อาหาร การจัดการเลี้ยงดู การสุขาภิบาล การตลาด ต้นทุนและการให้ผลตอบแทน รวมไปถึงสูตรการทำไก่ต้มน้ำปลา เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพเสริมได้อีกทางหนึ่งด้วย

ในส่วนของภาษาที่ใช้ในเอกสารประกอบการฝึกอบรมนั้น จะสังเกตได้ว่า เนื้อหาส่วนใหญ่จะใช้ภาษาที่เป็นทางการ มีการใช้ศัพท์วิชาการ และศัพท์เฉพาะปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก แต่จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ที่ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม ซึ่งได้ให้ข้อมูลว่า เอกสารที่ใช้ในการฝึกอบรมนั้น จำเป็นที่ต้องใช้ศัพท์วิชาการและศัพท์เฉพาะเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นการให้ความรู้พื้นฐานทางวิชาการที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ทั้งนี้ก็ไม่เป็นอุปสรรคในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรที่ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา แต่ในการเข้ารับการฝึกอบรมนั้น เจ้าหน้าที่จะทำการบรรยายด้วยภาษาที่เข้าใจได้ง่าย ประกอบกับการบรรยายด้วยภาพเป็นหลัก รวมไปถึงในเอกสารประกอบการบรรยายดังกล่าว จะมีการแทรกรูปภาพ เช่น รูปโรงเรือนสำหรับเลี้ยงไก่ รูปวิธีการให้วัคซีนป้องกันโรคไก่ในแบบต่าง ๆ ทั้งการหยอดตาหรือจุ่ม การแทงหนังปีกไก่ และการฉีดวัคซีนเข้ากล้ามเนื้อหรือใต้ผิวหนังไก่ ที่จะช่วยให้เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นด้วย

1.4 เอกสารวิชาการ นอกจากการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ก็ยังมีการเผยแพร่ความรู้ผ่านทางเอกสารวิชาการ โดยจัดทำเป็นคู่มือวิชาการสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น ผลการวิจัยการเพาะเห็ดเศรษฐกิจโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น คู่มือการเลี้ยงกบโดยวิธีเกษตรธรรมชาติ การเพาะเห็ดฟางในตะกร้า การเลี้ยงปลาในระบบน้ำผ่าน การเลี้ยงปลานิลในกระชัง การเลี้ยงโคนม คู่มือไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 ประการ ความสำเร็จของการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธาร และคู่มือฝายต้นน้ำลำธาร

เอกสารคู่มือดังกล่าวข้างต้น จัดทำโดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เนื้อหาภายในจะเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมนั้น ๆ เช่น การเพาะเห็ดฟางในตะกร้าจะเป็นเอกสารขนาด A4 จำนวน 2 หน้า เนื้อหาเป็นรูปภาพสีสี่แสดงวิธีการเพาะเห็ดฟางตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงการเก็บผลผลิต ผลการวิจัยการเพาะเห็ดเศรษฐกิจโดยใช้วัสดุในท้องถิ่น ก็จะแสดงถึงหลักการและเหตุผลของโครงการ วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินงาน ตลอดจนจนถึงผลการศึกษาค้นคว้า

2. สื่อบุคคล เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการนำข้อมูลข่าวสารที่ต้องการเผยแพร่ไปสู่ผู้รับสารได้โดยตรง และสามารถชักจูงใจผู้รับสารได้โดยวิธีการพูดคุยแบบกันเอง ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเป็นไปในลักษณะที่ยืดหยุ่น ปรับให้เข้ากับผู้รับสารเป็นราย ๆ ไปได้ และสามารถที่จะซักถาม ทำความเข้าใจ และมีปฏิริยาโต้ตอบซึ่งกันและกันได้ ทำให้ได้รับทราบความรู้สึกนึกคิดของผู้รับสารได้ทันที และจากการศึกษาวิจัยพบว่า ในการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น การใช้สื่อบุคคลมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๆ นั้น จะใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก

บทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสื่อบุคคล ต่อการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการประกอบอาชีพการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๆ ประกอบด้วย

1. การสาธิต เป็นวิธีการถ่ายทอดความรู้ในเบื้องต้นเกี่ยวกับการประกอบอาชีพด้านการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ในภาคเหนือให้แก่เกษตรกร นักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่สนใจ โดยในพื้นที่ดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๆ จะประกอบด้วยพื้นที่สาธิตของหน่วยงานต่าง ๆ ดังนี้

1.1 งานศึกษาและพัฒนาแหล่งน้ำ มีการสาธิตการทำฝายต้นน้ำ (Check Dam) สำหรับเก็บกักน้ำไว้เพื่อรักษาความชุ่มชื้นของดินในฤดูแล้ง การทำคูน้ำระบบก้างปลาเพื่อเพิ่มความชุ่มชื้นในดินและเพื่อประโยชน์ในการปลูกป่าและแนวป้องกันป่าเปียก (Wet Fire Break)

1.2 งานศึกษาและพัฒนาป่าไม้ ดำเนินการพัฒนาป่าไม้โดยการปลูกสร้างสวนป่าใหม่ พัฒนาป่าไม้โดยวิธีการบำรุงรักษาป่าธรรมชาติ ปลูกป่าเสริมช่วยการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติของป่าไม้ สาธิตการปลูกไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 ประการ ตลอดจนงานศึกษาการอนุรักษ์และเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่า

1.3 งานศึกษาและพัฒนาที่ดิน การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำสำหรับพื้นที่ลาดชันซึ่งมีศักยภาพต่ำให้สามารถใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

1.4 งานศึกษาและทดสอบการปลูกพืช ศึกษาการปลูกพืชชนิดต่าง ๆ เพื่อหาพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่

1.5 งานศึกษาและพัฒนาเกษตรกรรมแบบประณีต สาธิตการปลูกพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และรูปแบบเกษตรกรรมแบบยั่งยืน รวบรวมและขยายพันธุ์พืชที่มีศักยภาพในการเป็นพืชรายได้และพืชใช้สอย

1.6 งานศึกษาและพัฒนาปศุสัตว์และโคนม สาธิตการเลี้ยงโคนม เช่น การผสมพันธุ์ การให้ผลผลิต และพืชอาหารสัตว์ ความสมดุลระหว่างพื้นที่เลี้ยงสัตว์กับจำนวนโคนม ตลอดจนวิธีและระบบที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อย รวมไปถึงการสาธิตการเลี้ยงสัตว์ปีกสัตว์เศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น ไก่ สุกร แพะ และกระต่าย

1.7 งานศึกษาและพัฒนาการประมง สาธิตการเลี้ยงปลาในกระชัง การเลี้ยงปลานิลแดงในบ่อซีเมนต์กลมระบบน้ำผ่าน

1.8 งานอนุรักษ์และพัฒนาพันธุ์กบ สาธิตการเลี้ยงกบนาและกบพันธุ์บลูฟร็อกแบบครบวงจร โดยให้ความรู้ตั้งแต่การขยายพันธุ์ การเพาะเลี้ยง ตลอดจนการตลาด

1.9 งานศึกษาและพัฒนาการใช้หญ้าแฝก ศึกษาการทดลองและการปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ ป้องกันการพังทลายของดิน

2. การฝึกอบรม วัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุดในการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ขึ้นทั้ง 6 แห่งทั่วประเทศ ก็เพื่อเป็นศูนย์กลางในการศึกษาทดลอง วิจัย หารูปแบบการพัฒนาต่างๆ ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศในท้องถิ่นนั้น เพื่อเผยแพร่ให้ราษฎรนำไปปฏิบัติอย่างได้ผลต่อไป ดังนั้น กิจกรรมที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ก็คือ การถ่ายทอดความรู้ที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ให้แก่เกษตรกร

ในการฝึกอบรมนั้น จะประกอบด้วยการบรรยายภาคทฤษฎี การดูงานในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรตัวอย่างที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และการลงมือฝึกปฏิบัติจริง โดยในการบรรยายภาคทฤษฎีจะใช้เวลาประมาณ ½ - 1 ½ วัน จากนั้นจะนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรตัวอย่าง ซึ่งเคยเข้ารับการฝึกอบรมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ไปปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จและในช่วงท้ายจะเป็นการฝึกปฏิบัติ จำนวน ½ - 2 วัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยากง่ายของแต่ละหลักสูตร เพื่อให้เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมได้ลงมือทำจริงด้วย

สี่บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรของทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรนั้น ได้แก่

- เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ

เจ้าหน้าที่ฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ถือเป็นสี่บุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ โดยจะทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการเกษตร รวมไปถึงการสาธิตวิธีขั้นตอนการดำเนินการในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรในสาขาต่างๆ ให้แก่เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมกับทางศูนย์ฯ ซึ่งเจ้าหน้าที่

ของหน่วยงานที่ทำงานร่วมกันภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๕ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากกรมชลประทาน กรมปศุสัตว์ กรมป่าไม้ กรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่และมหาวิทยาลัยแม่โจ้

จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์การฝึกอบรมอย่างไม่มีส่วนร่วม ทำให้พบว่า ในการถ่ายทอดความรู้ของเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมนั้น จะพยายามใช้ภาษาง่าย ๆ ประกอบกับการใช้ภาพประกอบ เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าใจได้ง่าย ในบางครั้งก็อาจจะใช้ภาษาท้องถิ่นผสมกับภาษากลางในการถ่ายทอดความรู้ แต่ทั้งนี้ ถึงแม้ว่าในบางครั้งเกษตรกรที่เป็นชาวไทยภูเขา ซึ่งไม่สามารถฟังภาษากลางและภาษาท้องถิ่นได้เข้าใจ มาเข้ารับการฝึกอบรมจากทางศูนย์ ๕ ก็จะมีการนำผู้ที่สามารถฟังภาษากลางและภาษาถิ่นได้ มาเข้าฟังการบรรยายด้วย ทำให้การดำเนินการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรไม่มีอุปสรรคทางด้านภาษาแต่อย่างใด

นอกจากเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๕ จะใช้วิธีการในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรด้วยภาษาถิ่นแล้ว ในการบรรยายภาคทฤษฎีนั้น เจ้าหน้าที่ยังมีเทคนิคในการสอดแทรกมุกตลกต่าง ๆ ในการบรรยาย โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมกับเกษตรกร ส่งผลให้บรรยากาศในการฝึกอบรมมีความเป็นกันเอง ไม่เคร่งเครียด เกษตรกรจะรู้สึกผ่อนคลายและกล้าที่จะซักถามหากมีข้อสงสัย

ทั้งนี้ ในการบรรยายนั้น เจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่ฝึกอบรม จะมีการถามคำถามเชิงปฏิบัติเพื่อทดสอบความเข้าใจของเกษตรกรเป็นระยะ ๆ ด้วย เช่น ในการบรรยายเรื่องการเลี้ยงปลา เมื่อบรรยายจบแล้วจะให้เกษตรกรแบ่งกลุ่มแล้วแจกคำถามให้แต่ละกลุ่มช่วยกันคิด โดยมีตัวอย่างคำถามเช่น “ถ้าที่บ้านของท่านมีบ่อดินขนาดลึก 3 เมตร ท่านควรจะเลี้ยงปลาอะไร” เพื่อดูว่าเกษตรกรเข้าใจเนื้อหาหรือไม่ หากไม่เข้าใจก็จะได้อธิบายให้ฟังได้ทันที

- เกษตรกรตัวอย่าง

นอกจากจะมีการถ่ายทอดความรู้และการสาธิตการทำเกษตรสาขาวิชาต่าง ๆ โดยเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นหลักแล้ว ในการดำเนินงานฝึกอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๕ ก็จะมีการนำเกษตรกรตัวอย่างที่เคยเข้ารับการอบรมการประกอบอาชีพด้านการเกษตรกับทางศูนย์ ๕ แล้วนำไปประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จ มาเป็นวิทยากรให้กับทางศูนย์ ๕ ด้วย

โดยทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๕ จะนำเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมไปดูการประกอบอาชีพจากพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรตัวอย่าง เพื่อให้เห็นการดำเนินงานในพื้นที่การเกษตรจริง ๆ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างก็จะทำหน้าที่เป็นวิทยากรในการให้ความรู้ สาธิต

การดำเนินงาน รวมไปถึงอาจมีการเตรียมอุปกรณ์ให้ผู้เข้ารับการอบรมทดลองทำจริงด้วย หากมีการร้องขอ

ทั้งนี้ จากการเข้าร่วมสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมนั้นพบว่า จากการที่ทางศูนย์ศึกษากาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เปิดโอกาสให้เกษตรกรตัวอย่างทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่เกษตรกรที่เข้ารับการอบรม มีข้อดีก็คือ เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมจะรู้สึกเป็นกันเองกับวิทยากร กล้าที่จะซักถามข้อสงสัยมากกว่าในช่วงการฟังบรรยายจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ เนื่องจากมีความรู้สึกว่าเป็นคนระดับเดียวกันกับตนเอง และที่สำคัญคือเกษตรกรตัวอย่างเป็นผู้ที่ลงมือปฏิบัติจริง มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยตรง ทำให้มีความน่าเชื่อถือในด้านการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการประกอบอาชีพมากกว่านักวิชาการ

ปัจจุบันนี้ทางศูนย์ศึกษากาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ มีเกษตรกรตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศูนย์ศึกษากาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และพื้นที่หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์ศึกษากาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จำนวนทั้งสิ้น 38 คน ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างบางคนได้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาศักยภาพปราชญ์ชุมชนและแหล่งเรียนรู้ เป็นการให้ความรู้ในการพัฒนาบุคลิกภาพ การนำเสนอ การนำเที่ยว และการร่วมกิจกรรมเพื่อให้เป็นวิทยากรเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการยกระดับจากการเป็นเกษตรกรตัวอย่างให้เป็นระดับปราชญ์ชุมชน เพื่อความภาคภูมิใจและเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่เกษตรกรตัวอย่างอีกทางหนึ่งด้วย

3. สื่อมวลชน เป็นสื่อที่ทำให้ผู้ส่งสาร ซึ่งอาจเป็นบุคคลเดียวหรือกลุ่มบุคคลสามารถส่งข่าวสารข้อมูลไปยังผู้รับสารกลุ่มเป้าหมายจำนวนมาก และอาศัยอย่างกระจัดกระจายได้ภายในเวลาอันรวดเร็ว ซึ่งจากการศึกษาเรื่องการใช้สื่อชนิดต่าง ๆ ในการดำเนินการถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการเกษตรให้กับเกษตรกรนั้น มีการใช้ประโยชน์จากสถานีวิทยุท้องถิ่นสำหรับการเผยแพร่ข้อมูลให้กับเกษตรกรที่อาศัยในพื้นที่ภาคเหนือได้รับข้อมูลข่าวสารจากทางศูนย์ศึกษากาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วยรายการต่าง ๆ ดังนี้

- มก.เชียงใหม่ AM 613 KHz ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ เวลา 12.05 - 12.30 น.

- สวท.เชียงใหม่ AM 639 KHz ออกอากาศทุกวันศุกร์ เวลา 06.00 - 07.00 น. และคลื่น FM 93.25 MHz ออกอากาศทุกวันเสาร์ เวลา 15.10 - 16.00 น.

- เสียงจากแม่โจ้ FM 95.5 MHz และที่ <http://www.maejoradio.mju.ac.th> ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี สัปดาห์ที่ 1 3 และ 5 ของเดือน เวลา 15.10 - 16.00 น.

สำหรับเนื้อหาที่เผยแพร่ นั้น จะประกอบด้วย สารความรู้จากการทดสอบ วิจัย ภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และความรู้สำหรับการประกอบอาชีพ ผลสำเร็จของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการกับศูนย์ ฯ และข่าวประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ

การเผยแพร่ข้อมูลและสาระต่าง ๆ ทางวิทยุ มีข้อได้เปรียบว่าการเผยแพร่ผ่านสื่อมวลชนประเภทอื่น คือ เป็นสื่อที่มีราคาถูก สามารถรับฟังได้สะดวกโดยเกษตรกรสามารถฟังจากที่ใดก็ได้ที่มีเครื่องรับสัญญาณวิทยุ และสามารถรับฟังได้ขณะทำงานโดยไม่ต้องใช้สมาธิมากเหมือนการอ่านหนังสือพิมพ์หรือดูโทรทัศน์ แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อเสียเปรียบในเรื่องความคงทนถาวร กล่าวคือ หากเกษตรกรพลาดการรับฟังในช่วงเวลาที่มีการออกอากาศ ก็ไม่สามารถย้อนกลับมาฟังได้อีก

4. สื่ออินเทอร์เน็ต ถือเป็นสื่อที่มีความทันสมัย เพราะสามารถเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างต่อเนื่อง โดยมีรายละเอียดมากกว่าสื่ออื่น ๆ เพราะมีพื้นที่มากกว่า มีความรวดเร็ว สามารถเผยแพร่ได้ครอบคลุมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ในการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ก็มีการใช้ประโยชน์จากสื่ออินเทอร์เน็ต เช่นเดียวกัน โดยผ่านทาง <http://irrigation.rid.go.th/rid1/HongKhrai>

สำหรับเนื้อหาที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ดังกล่าว แบ่งออกเป็น

- ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ประกอบด้วย ความเป็นมา ที่ตั้ง วัตถุประสงค์ วิสัยทัศน์ พื้นที่ดำเนินงาน องค์การบริหาร โครงสร้างการบริหาร
- การให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ เช่น เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติภายในศูนย์ ข้อมูลไม้ 3 อย่าง ประโยชน์ 4 ประการ การเพาะพันธุ์กบ รายชื่อเกษตรกรตัวอย่างของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ
- เป็นช่องทางในการเผยแพร่เอกสารวิชาการต่าง ๆ เช่น คู่มือการเลี้ยงปลานิล ในกระชัง การเลี้ยงโคนม เอกสารผลงานการวิจัยของศูนย์ ฯ ก็มีการเผยแพร่ในรูปแบบของไฟล์ Adobe Acrobat เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ที่ต้องการศึกษาข้อมูลในด้านสาขาวิชาต่าง ๆ สามารถ Download มาใช้ได้ โดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางมาที่ศูนย์ ฯ ด้วยตนเอง

ตอนที่ 2

รูปแบบการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษา การพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในการศึกษาเรื่อง “การสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” โดยการสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมพบว่า รูปแบบในการสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรที่เข้าเยี่ยมชมและเข้ารับการฝึกอบรม มีรูปแบบในการสื่อสาร ดังนี้

1. การสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) เป็นการสื่อสารที่มีลักษณะที่ผู้ส่งสารถ่ายทอดสารไปยังผู้รับสาร โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อสงสัย หรือแสดงความคิดเห็น การสื่อสารแบบนี้มีลักษณะเป็นเส้นตรงจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารโดยตรง ดังจะเห็นได้จากวิธีการสื่อสารที่ปรากฏในการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ซึ่งประกอบด้วย การให้ข้อมูลต่าง ๆ ผ่านแผ่นพับ ป้ายประกาศ เอกสารประกอบการบรรยาย เอกสารวิชาการ รายการวิทยุ เว็บไซต์

2. การสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) เป็นการสื่อสารที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างก็สามารถรับและส่งข่าวสารโต้ตอบซึ่งกันและกัน เปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ซักถามข้อสงสัยหรือข้อสงสัยต่าง ๆ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันเพื่อสร้างความเข้าใจได้อย่างชัดเจน จากการศึกษาวิจัยการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรให้แก่เกษตรกร ผ่านการฝึกอบรม การบรรยาย และการสาธิตนั้น พบว่า ถ้าหากดูจากทิศทางการไหลของข้อมูลแล้ว เราจะพบทิศทางการไหลของข้อมูลในสองลักษณะ คือ

2.1 การสื่อสารแนวตั้ง เป็นการไหลของข้อมูลข่าวสารผ่านการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ด้านการเกษตร ระหว่างเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ กับเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม

2.2 การสื่อสารแนวนอน เราจะพบการสื่อสารลักษณะนี้ ในการสื่อสารระหว่างเกษตรกรตัวอย่างที่ทำหน้าที่วิทยากรกับเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจะมีระดับหรือตำแหน่งที่เสมอกันหรือใกล้เคียงกัน ซึ่งส่งผลต่อการสื่อสาร เพราะจะทำให้เกษตรกรรู้สึกไว้วางใจและกล้าที่จะซักถามมากกว่าการฟังบรรยายจากเจ้าหน้าที่แค่เพียงอย่างเดียว

ซึ่งนอกจากการสื่อสารระหว่างเกษตรกรตัวอย่างและเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมจะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีทิศทางลักษณะแนวนอนแล้ว ยังนับเป็นการสื่อสารแบบ peer-to-peer ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสารที่มีคุณลักษณะเหมือน ๆ กัน (Homophily) ในด้านต่าง ๆ เช่น ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม การศึกษา สังคม และอื่น ๆ จึงทำให้ผู้รับสารรู้สึกสบายใจที่จะติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่คล้ายคลึงกับตน ซึ่งมีส่วนทำให้การสื่อสารเป็นไปโดยราบรื่นและประสบผลสำเร็จได้ง่ายดายขึ้นด้วย

ตอนที่ 3

ความคิดเห็นของเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ความคิดเห็นของเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมต่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตร

จากการที่ผู้วิจัยได้มีโอกาสเข้าไปสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในโครงการฝึกอบรมหลักสูตรเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ ระหว่างวันที่ 7 - 9 กุมภาพันธ์ 2552 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมในครั้งนี้ เป็นเกษตรกรจากจังหวัดพะเยาที่รวมกลุ่มกันและติดต่อขอเข้ารับการฝึกอบรมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ โดยใช้งบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลดอกคำใต้ จำนวนทั้งสิ้น 40 คน โดยในวันแรกของการฝึกอบรมเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมทั้งหมด จะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับภาพรวมของการทำการเกษตรผสมผสานตามแนวพระราชดำริ รวมไปถึงการเยี่ยมชมพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรตัวอย่างร่วมกันก่อน จากนั้น ในวันที่สองจึงจะแยกไปตามความสนใจของแต่ละบุคคล

เกษตรกรที่เข้าอบรมในครั้งนี้มีความสนใจอาชีพด้านการเกษตรที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ หลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษ หลักสูตรการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ หลักสูตรการเพาะเลี้ยงกบและการขยายพันธุ์กบ หลักสูตรการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพ และหลักสูตรการเลี้ยงสุกรขุนและการเลี้ยงไก่พื้นเมือง

จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรมในครั้งนี้แบบไม่เป็นทางการถึงความเข้าใจความเข้าใจที่ได้รับจากการเข้ารับการฝึกอบรมครั้งนี้ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๕ มาก่อน

2. เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่า วิทยากรสามารถอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจได้ง่าย โดยการใช้ภาษาท้องถิ่น รวมไปถึงการสอดแทรกมุขตลกในการบรรยาย ทำให้การถ่ายทอดความรู้มีลักษณะผ่อนคลาย ไม่เคร่งเครียด ทำให้เกิดความเป็นกันเองระหว่างวิทยากรกับเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรม ส่งผลให้การเปิดรับข้อมูลด้านวิชาการเกษตรเป็นไปอย่างราบรื่น

3. การใช้ภาพในการประกอบการบรรยาย ทำให้เกษตรกรมองเห็นภาพโดยไม่ต้องจินตนาการเองตามตัวอักษร เป็นการช่วยอธิบายให้เข้าใจได้ง่ายอีกทางหนึ่ง

4. การสาธิตวิธีการในการปฏิบัติ เช่น การเพาะพันธุ์กบ การเลี้ยงปลานิลในกระชัง การเย็บเชื้อเห็ด รวมไปถึงการจัดแสดงวัสดุอุปกรณ์และลักษณะสถานที่ ในการดำเนินงานด้านการเกษตร มีส่วนช่วยทำให้เกษตรกรเข้าใจเนื้อหาภาคทฤษฎีได้ง่ายขึ้น

5. การที่ได้ไปดูงานในพื้นที่การเกษตรของเกษตรกรตัวอย่าง ทำให้เห็นการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จจริง ๆ เกิดความน่าเชื่อถือ ส่งผลให้เกิดความมุ่งมั่นในการนำกลับไปประกอบอาชีพในพื้นที่การเกษตรของตัวเอง

6. การที่ได้ฟังเกษตรกรตัวอย่างบรรยายเรื่องการประกอบอาชีพในพื้นที่การเกษตร ทำให้มีความรู้สึกกล้าซักถามข้อสงสัยมากกว่าการฟังบรรยายจากเจ้าหน้าที่ เนื่องจากบรรยากาศในพื้นที่จริง มีส่วนช่วยทำให้เกษตรกรมีความรู้สึกคุ้นเคย ส่งผลให้เกิดความผ่อนคลายมากกว่าบรรยายภาคภายในห้องฝึกอบรม นอกจากนี้ ยังให้ความรู้สึกเป็นกันเองกับผู้บรรยายมากกว่าการฟังบรรยายจากวิทยากร เนื่องจากมีความรู้สึกที่เกษตรกรตัวอย่างเป็นคนระดับเดียวกัน

7. เกษตรกรตัวอย่างที่ทำหน้าที่วิทยากรให้ความรู้ ได้รับการยอมรับจากเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมว่ามีความน่าเชื่อถือ เนื่องจากได้เห็นตัวอย่างจากการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จที่เกิดจากการลงมือทำจริง ๆ ต่างกับการฟังบรรยายจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ๕ ที่ในบางครั้งเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้สึกว่าเป็นความรู้ที่มีอยู่ในตำรา ไม่ได้เกิดจากการทดลองปฏิบัติจริง

เพื่อที่จะศึกษาถึงประสิทธิผลของการสื่อสารเพื่อการถ่ายทอดนวัตกรรมทางการเกษตรของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลของเกษตรกรที่เข้ารับการอบรมหลักสูตรดังกล่าว โดยการสุ่มสัมภาษณ์เกษตรกร จำนวน 10 คน เพื่อเก็บข้อมูลว่าหลังจากที่ได้รับการฝึกอบรมไปแล้วเป็นระยะเวลาประมาณ 2 เดือน เกษตรกรได้นำความรู้ที่จากการฝึกอบรมในครั้งนั้น ไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือไม่ ซึ่งผลจากการเก็บข้อมูลปรากฏผล ดังนี้

1. นายอำนาจ ประชุมพร (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการเลี้ยงสุกรขุนและการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ปัจจุบันยังไม่ได้นำไปใช้ในการประกอบอาชีพ เนื่องจากขาดเงินทุนในการดำเนินงาน ซึ่งหากในอนาคตมีความพร้อมก็จะประกอบอาชีพตามที่ได้รับการฝึกอบรมมา

2. นางผ่องพรรณ ชัดกันทะ (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพ ปัจจุบันได้นำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมบางส่วนไปปรับปรุงอาชีพเลี้ยงปลาที่ทำอยู่เดิม แต่ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนได้ทั้งหมด เนื่องจากยังขาดแคลนเงินทุนและแรงงานในการประกอบอาชีพ

3. นายชินพันธ์ สิงห์แก้ว (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพ ปัจจุบันยังไม่ได้นำความรู้จากการฝึกอบรมไปประกอบอาชีพ เนื่องจากยังขาดแคลนเงินทุนและอุปกรณ์ในการเลี้ยงปลา ซึ่งในอนาคตหากมีความพร้อมด้านเงินทุนก็จะประกอบอาชีพเลี้ยงปลาเป็นอาชีพเสริม เพื่อจะได้มีปลาไว้บริโภคภายในครัวเรือนและมีรายได้เสริมจากการเลี้ยงปลาอีกทางหนึ่งด้วย

4. นายศรีนวล เผ่ากันทะ (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษ เพื่อนำมาปรับปรุงวิธีการทำการเกษตรที่ทำอยู่เดิม ปัจจุบันยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจากยังขาดเงินทุนและแหล่งน้ำในการเพาะปลูก ซึ่งถ้าหากมีความพร้อมในอนาคตก็จะประกอบอาชีพตามที่ได้รับการฝึกอบรมมา

5. นายสมเชิด วงศ์ชาติ (สัมภาษณ์, 25 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษและหลักสูตรการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพ แต่ยังไม่สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้ เนื่องจากยังไม่พร้อมในด้านเงินทุนและแหล่งน้ำ แต่ในอนาคตหากมีความพร้อมก็จะประกอบอาชีพตามที่ได้รับการฝึกอบรมมา

6. นายสมจิตร สมศรี (สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการปลูกผักปลอดสารพิษและหลักสูตรการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพ แต่ปัจจุบันยังไม่ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปใช้ประกอบอาชีพได้ เนื่องจากยังขาดเงินทุนและแหล่งน้ำในการดำเนินการ แต่ก็ได้วางแผนที่จะประกอบอาชีพตามที่ได้รับการฝึกอบรมมาหากมีความพร้อมในด้านดังกล่าว

7. นายประธาน เผ่าเลี้ยง (สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการเพาะเลี้ยงกบและการขยายพันธุ์กบ สำหรับนำไปประกอบอาชีพเสริม ซึ่งปัจจุบันยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจากยังขาดเงินทุนสำหรับประกอบอาชีพ

8. นางฟองจันทร์ ยารังษี (สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ โดยมีความประสงค์จะนำมาประกอบเป็นอาชีพเสริม แต่ปัจจุบันยังไม่ได้ดำเนินการ เนื่องจากยังขาดเงินทุน ซึ่งถ้าหากในอนาคตมีความพร้อมก็จะนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการเพาะเห็ดฟาง เพื่อจะได้มีรายได้เสริมให้แก่ครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง

9. นายมูล เรือนสอน (สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการเลี้ยงสุกรขุนและการเลี้ยงไก่พื้นเมือง ซึ่งปัจจุบันได้นำความรู้ที่ได้รับจากการเข้ารับการอบรมไปใช้ในการปรับปรุงการเลี้ยงสุกรและไก่ที่ทำอยู่เดิม และเห็นว่าสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดี

10. นางสนนี เรือนสอน (สัมภาษณ์, 26 เมษายน 2552) เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการเลี้ยงปลาเพื่อการยังชีพ โดยปัจจุบันได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมมาใช้ปรับปรุงวิธีการเลี้ยงปลาที่ทำอยู่เดิมแล้ว

ตัวอย่างเกษตรกรที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และได้นำไปใช้ประกอบอาชีพจนประสบผลสำเร็จ

เกษตรกรที่เคยเข้ารับการอบรมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และได้นำไปใช้ประกอบอาชีพจนประสบความสำเร็จมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้ก็ได้รับมอบหมายจากทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ในการเป็นวิทยากรให้กับทางศูนย์ ฯ โดยทางศูนย์ ฯ จะนำเกษตรกรที่เข้ามาฝึกอบรมในรุ่นหลัง ไปศึกษาดูงานจากพื้นที่จริงของเกษตรกรตัวอย่าง ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างก็จะทำหน้าที่วิทยากรในการบรรยาย และช่วยตอบคำถาม ข้อสงสัยของเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมอีกด้วย

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่างที่เคยเข้ารับการฝึกอบรมการประกอบอาชีพด้านการเกษตรจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และได้นำไปใช้ประกอบอาชีพจนประสบผลสำเร็จ จำนวน 4 ราย ประกอบด้วย

1. นายจรรยา ธาตุอินทร์จันทร์ (สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2552) เกษตรกรตัวอย่างด้านการปลูกผักปลอดสารพิษ

- ก่อนเข้าร่วมโครงการ ฯ

ก่อนเข้าร่วมโครงการ ฯ คุณจรรยา ประกอบอาชีพผู้รับเหมาก่อสร้าง ควบคู่กับการทำการเกษตรมาตั้งแต่ปี 2535 แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ เนื่องจากเป็นการปลูกโดยใช้วิธีแบบชาวบ้าน พอมีงานรับเหมาก่อสร้างก็จะไปทำงาน โดยให้ภรรยาดูแลแปลงเกษตร โดยปลูก

ถั่วฝักยาว มะเขือยาว กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก มีพื้นที่ในการปลูกพืช ประมาณ 1 ไร่ และต้องไปหาตลาดเอง ขายก็ไม่ประสบผลสำเร็จ มีรายได้แค่พออยู่ได้แต่ไม่พอสำหรับส่งลูกเรียนหนังสือ ก็เลยต้องทำอาชีพก่อสร้างเสริมด้วย

- จุดเริ่มต้นเข้าร่วมโครงการ ฯ

เริ่มเข้าร่วมโครงการ ฯ ในปี 2546 โดยการชักชวนของเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาคู่มือห้อยคอ ฯ โดยในช่วงแรกมีนักวิชาการจากศูนย์เกษตรอำเภอ กรมส่งเสริมการเกษตร มาให้การอบรม และก็มาอบรมกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาคู่มือห้อยคอ ฯ บ้าง โดยเริ่มแรก ทางสำนักงาน กปร. ได้สนับสนุนงบประมาณ 60,000 บาท ในรูปของโครงการ จำนวน 1 หลังสำหรับปลูกผักกางมุ้ง พร้อมอุปกรณ์การเกษตร จากนั้นก็เริ่มปฏิบัติใช้ แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จ

ต่อมาในปี 2548 ก็เริ่มจากการลองผิดลองถูก เริ่มขยายพื้นที่เพาะปลูกออกเป็น 3 ไร่ จนในปี 2549 ประสบผลสำเร็จ โดยสามารถขยายพื้นที่เพาะปลูกออกไปเป็น 6 ไร่ และในปี 2550 ก็เพิ่มพื้นที่เป็น 13 ไร่ และมีรายได้เพียงพอที่จะส่งลูกเรียนในระดับมหาวิทยาลัย

สาเหตุที่สนใจการปลูกผักปลอดสารพิษ เป็นเพราะสังเกตจากร่างกายของตัวเอง ว่าถ้าเราเข้าไปในหมู่บ้านที่ใช้สารเคมีในการปลูกพืชในปริมาณมาก ๆ เราจะได้กลิ่นเลย ซึ่งเราก็คิดว่าน่าจะอันตรายต่อร่างกาย ก็เลยสนใจสาขาของผักปลอดสารพิษว่าน่าจะปลอดภัยทั้งต่อตัวเราเองและผู้บริโภค ก็เลยเข้าอบรมกับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาคู่มือห้อยคอ ฯ และหาว่ามีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ผักสวยด้วยและบริโภคได้อย่างปลอดภัยด้วย

- ผลจากการเข้าร่วมโครงการ ฯ

ก่อนหน้าที่จะเข้าร่วมโครงการ ฯ นั้น คุณจรรยาเป็นหน้าตาการเพื่อการเกษตร ตั้งแต่ปี 2538 จำนวน 150,000 บาท แต่เนื่องจากรายได้จากการทำการเกษตรไม่มากนัก ทำให้สามารถผ่อนชำระได้เฉพาะดอกเบี้ย และในบางปีก็ไม่สามารถใช้ได้ จนวงเงินขยายเป็นจำนวนกว่า 200,000 บาท จนกระทั่งการทำเกษตรอินทรีย์ประสบความสำเร็จสูงสุดในช่วงปลายปี 2550 ก็สามารถผ่อนชำระหนี้ได้หมด ทั้งนี้ เนื่องจากเริ่มมีพื้นที่เพาะปลูกมากขึ้น ประกอบกับการปลูกพืชหมุนเวียนที่ให้ผลผลิตได้ตลอดทั้งปี รวมไปถึงการมีโอกาสได้ไปดูงานในพื้นที่ของเกษตรกรคนอื่น ๆ ในศูนย์ศึกษาการพัฒนาคู่มือห้อยคอ ฯ และนำมาดัดแปลงในพื้นที่ของตัวเอง โดยเลือกเอาวิธีที่เขาทำแล้วประสบผลสำเร็จปรับใช้ เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรด้วยกัน โดยมีรายได้หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว ประมาณปีละ 50,000 บาท ทำให้จากที่เคยต้องเป็นหนี้ก็เริ่มมีเงินเก็บ

หลังจากที่ปลอดภาระหนี้แล้ว ก็เริ่มมีการวางแผนการทำงานเกษตรอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ เริ่มมีการวางแผนในการปลูกพืช โดยเลิกปลูกพืชอายุสั้นแล้วหันมาปลูกพืชที่สามารถเก็บผลผลิตได้เยอะและสามารถเก็บผลผลิตได้นานราว 4 - 5 เดือน ได้แก่ มะเขือเทศ พริกหนุ่ม และบวบ ในส่วนของพืชอายุสั้น อย่างเช่น แตง กะหล่ำ ก็ยังปลูกอยู่บ้าง แต่ทั้งนี้ก็ต้องวางแผนว่าช่วงไหนที่ผลผลิตจะมีราคาดี ก็ต้องมีการวางแผนการปลูกให้ได้ผลผลิตในช่วงนั้น เพื่อที่จะได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

ปัจจุบันนี้ คุณจรรยาก็ยังมีการปลูกข้าวนาปีอยู่บางส่วน สำหรับเอาไว้ใช้บริโภคภายในครัวเรือน และหลังจากการเก็บเกี่ยวแล้ว ก็จะเอามะเขือเทศ พริกหนุ่ม และบวบ มาลงหมუნเวียนได้ตลอดทั้งปี โดยจะไม่ปลูกพืชชนิดเดิมซ้ำ ๆ ในพื้นที่เดิม เนื่องจากจะทำให้ดินเสื่อมสภาพเร็ว ธาตุอาหารในดินก็จะไม่อุดมสมบูรณ์

ในส่วนของปุ๋ยและยาฆ่าแมลงนั้น เนื่องจากคุณจรรยาทำการเกษตรแบบปลอดสารพิษ ก็จะใช้สารเคมีเฉพาะเท่าที่จำเป็น โดยจะทำปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำชีวภาพ และสารสกัดสะเดา สำหรับไล่แมลงไว้ใช้ด้วยตัวเอง โดยที่ยังคงมีอัตราส่วนการใช้ปุ๋ยเคมีประมาณร้อยละ 10 ในช่วงที่เริ่มปลูก เพื่อกันแมลงอย่างจิ้งหรีดและแมงกระซอนที่จะมากัดต้นกล้า แต่ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนรูปแบบจากการปลูกผักแบบปลอดสารพิษไปเป่าทำเกษตรอินทรีย์ได้ เนื่องจากติดปัญหาที่ทำการเกษตรอยู่บริเวณตอนท้ายของระบบชลประทาน ทำให้ไม่สามารถควบคุมปริมาณสารเคมีที่ไหลมาตามระบบส่งน้ำได้

ปัจจุบันนี้ ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ก็ยังให้การสนับสนุนในเรื่องของเมล็ดพันธุ์ หรือถ้าหากประสบปัญหาในด้านการปลูกพืช คุณจรรยาก็ยังเข้ามาขอคำปรึกษาจากทางศูนย์ฯ อยู่ตลอด นอกจากนี้ คุณจรรยาก็ยังเป็นเกษตรกรตัวอย่างอีกด้วย โดยทางศูนย์ฯ จะพาเกษตรกร นักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่สนใจ ไปดูงานในพื้นที่การเกษตรของคุณจรรยา เพื่อให้เห็นการดำเนินงานจริง เป็นการแลกเปลี่ยนกันระหว่างทางศูนย์ฯ กับเกษตรกร โดยทางศูนย์ฯ จะสอนในส่วนของภาคทฤษฎี ส่วนพื้นที่การเกษตรของคุณจรรยาก็จะทำหน้าที่เป็นส่วนของภาคปฏิบัติ

2. นางวีรา จินะใจ (สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2552) เกษตรกรตัวอย่างด้านการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ

- ก่อนเข้าร่วมโครงการ ฯ

ก่อนที่จะมาเข้ารับการอบรมที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ นั้น คุณวีราประกอบอาชีพด้านการเกษตรอยู่แล้ว โดยมีการปลูกข้าว ถั่วลิสง และหัวหอม แต่เนื่องจากไม่มี

ที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ตลอดจนไม่มีความรู้ด้านการเกษตร ประกอบกับประสบปัญหาปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมีราคาแพง ส่งผลให้การทำการเกษตรไม่ประสบความสำเร็จ ผลผลิตขายไม่ได้ราคา จนบางครั้งก็ต้องประสบปัญหาขาดทุน

- จุดเริ่มต้นเข้าร่วมโครงการ ฯ

ในปี 2537 มีเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ไปชักชวนที่บ้าน ให้มาเข้าร่วมการอบรมกับทางศูนย์ ฯ ซึ่งในช่วงแรกให้สามีมาฝึกอบรมก่อน โดยเริ่มจากการหลักสูตรการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ กับหลักสูตรการเพาะเลี้ยงและการขยายพันธุ์กบ

หลังจากอบรมแล้ว ทางศูนย์ ฯ ก็สนับสนุนการประกอบอาชีพ โดยในเบื้องต้นทางศูนย์ ฯ ได้ให้ยืมเชื้อเห็ด จำนวน 5,000 ก้อน พร้อมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นอย่างเตาลูกทุ่งที่ดัดแปลงมาจากถังน้ำมัน สำหรับใช้ในการนึ่งเชื้อเห็ด และเมื่อทำไปเรื่อย ๆ จนเกิดต้นทุนหมุนเวียน ก็ได้ส่งคืนก้อนเชื้อเห็ดเพื่อให้ทางศูนย์นำไปมอบให้เกษตรกรรายอื่นได้ใช้ประกอบอาชีพต่อไป ซึ่งในปัจจุบันได้เลิกประกอบอาชีพการเพาะเลี้ยงกบ เหลือเพียงการเพาะเห็ดเท่านั้น เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องแรงงานในการทำงาน

- ผลจากการเข้าร่วมโครงการ ฯ

ก่อนหน้านี้จะเข้าฝึกอบรมอาชีพกับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ นั้น คุณวีร่าเป็นหน้าตาการเพื่อการเกษตร ซึ่งปัจจุบันสามารถปลดหนี้ในส่วนนี้ได้หมด มีรายได้เพิ่มโดยมีรายได้ต่อเดือนกว่า 10,000 บาท มีเงินเก็บ มีรถสำหรับใช้ขนส่งผลิตผลทางการเกษตร แต่ก็เป็นหนี้กองทุนหมู่บ้านอยู่ประมาณ 20,000 บาท สำหรับใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ โดยในปัจจุบันนี้ คุณวีร่ามีรายได้หลักจากการเพาะเห็ดหอม เห็ดนางฟ้า และเห็ดหลินจือ นอกจากนี้ ยังมีรายได้จากการผลิตก้อนเห็ดขายให้แก่เกษตรกรรายอื่นที่สนใจจะประกอบอาชีพเพาะเห็ดอีกทางหนึ่งด้วย

สำหรับด้านการตลาดนั้น ปัจจุบันก็มีคนมารับซื้อเห็ดถึงที่บ้าน และในส่วนของเห็ดที่ตกเกรด เช่น เห็ดหอมที่มีก้านยาวเกินไปนั้น คุณวีร่าก็ได้เข้ามาเรียนรู้วิธีการแปรรูปเห็ดเหล่านั้น กับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ เป็นการต่อยอดในการเพิ่มมูลค่าของผลิตผลทางการเกษตร โดยการนำไปทำเป็นข้าวเกรียบเห็ดหอม น้ำพริกเผาเห็ดหอม และแหนมเห็ดนางฟ้า ซึ่งทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ก็อนุญาตให้เอามาวางขายในศูนย์ ฯ โดยไม่ได้คิดค่าเช่าแต่อย่างใด

สำหรับในอนาคตนั้น คุณวีร่าวางแผนจะขยายโรงเรือนเพาะเห็ดเพิ่มเติม เนื่องจากโรงเรือนที่ใช้อยู่เดิมนั้น มีอายุการใช้งานมานาน จึงต้องรื้อโรงเรือนออกมาตากแดดเพื่อ

ฆ่าเชื้อและนำดินมาถมใหม่ ประกอบกับโรงเรียนเดิมมีขนาดใหญ่เกินไป ทำให้ดูแลยากก็เลยจะให้โรงเรียนมีขนาดเล็กลง

ด้านการเป็นเกษตรกรตัวอย่างนั้น ปัจจุบันทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ จะพาไปเกษตรกรที่สนใจอาชีพการเพาะเห็ดเศรษฐกิจไปดูงานที่บ้าน โดยคุณวีราก็จะทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้ โดยจะมีการสาธิตให้ดู แต่ถ้าทางคณะผู้เข้าเยี่ยมชมแจ้งความประสงค์มาก่อนว่าอยากจะทำด้วย ก็จะเตรียมอุปกรณ์ไว้สำหรับสอน เริ่มตั้งแต่ วัสดุอุปกรณ์ วิธีการทำ การนึ่งก้อนเห็ด การเชื้อเห็ด การเก็บผลผลิต ตลอดจนการดูแลและบำรุงเห็ด โดยอาศัยความรู้ทั้งจากการที่ได้รับการอบรมกับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ การศึกษาดูงานของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพเพาะเห็ดรายอื่น ตลอดจนประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติจริง

3. นายอุ้นเรือน เกิดสุข (สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2552) เกษตรกรตัวอย่างด้านเกษตรผสมผสานในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง

- ก่อนเข้าร่วมโครงการ ฯ

ก่อนที่จะเข้ารับการอบรมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ คุณอุ้นเรือนประกอบอาชีพปลูกเมี่ยงแซมในพื้นที่ป่าสงวน ซึ่งในปีหนึ่งจะสามารถเก็บผลผลิตจากต้นเมี่ยงได้เป็นระยะเวลาประมาณ 6 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม – เดือนพฤศจิกายน นอกเหนือจากนั้นก็จะไปประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง

รายได้ของคุณอุ้นเรือน ก่อนจะเข้าอบรมกับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ในแต่ละปี จะมีรายได้จากการทำเมี่ยงประมาณ 50,000 – 60,000 บาท และจากการประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง อีกประมาณ 10,000 – 20,000 บาท

- จุดเริ่มต้นเข้าร่วมโครงการ ฯ

ประมาณปี 2532 เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ได้ไปที่บ้านและได้ชักชวนให้มาศึกษาหาความรู้ด้านการเกษตรเพิ่มเติม เนื่องจากในช่วงนั้นทำการเกษตรในลักษณะชาวบ้านธรรมดา เมื่อมีโอกาส ก็เลยเข้ามาฝึกอบรมทางด้านประมง ด้านการพัฒนาที่ดิน ด้านปศุสัตว์ และด้านไม้ผล โดยมีความตั้งใจจะเอาความรู้มาประกอบอาชีพเสริม เพิ่มเติมจากการทำเมี่ยง

สำหรับสาเหตุที่ตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพด้านการเกษตรผสมผสานนั้น เนื่องจากที่ดินที่มีอยู่เดิมมีลักษณะเป็นเนินเขา ไม่สามารถทำนาได้ ก็เลยทำการเกษตรแบบผสมผสาน โดยปลูกไม้ผล ประกอบด้วย ส้มโอ เงาะ ลองกอง ลำไย กระท้อน แล้วยังปลูกพริกชี้หนูและกะแพะแซมใต้ต้นส้มโออีกด้วย หลังจากนั้นก็เริ่มมาเพาะเห็ด โดยเริ่มต้นจากการใช้ขอนไม้

มาเจาะรู แต่ก็ประสบปัญหาว่าชาวบ้านหันมาทำกันเยอะ มีการนำขอนไม้มาใช้เป็นวัสดุในการปลูกเห็ดเป็นจำนวนมาก เกิดการการตัดไม้ทำลายป่ามากขึ้น ก็เลยหันมาใช้ซีลี้อย่างพารามาทำเป็นก้อนเชื้อเห็ดแทน และก็ประสบความสำเร็จตรงที่ไม่ต้องตัดไม้ทำลายป่า แต่ก็ประสบปัญหาว่าซีลี้อย่างพารามีราคาแพงเนื่องจากทางภาคเหนือไม่สามารถปลูกต้นยางพาราได้ ก็เลยหันมาทดลองใช้ซีลี้อยู่ในท้องถิ่นเพื่อลดค่าใช้จ่าย และหาง่าย เช่น ซีลีอยกระถ่อน ซีลีอยมะม่วง ซีลีอยไม้ฉำฉา ซึ่งผลผลิตที่ได้นั้นก็พอ ๆ กับการใช้ซีลี้อย่างพารา

- ผลจากการเข้าร่วมโครงการ ฯ

จากการเข้ารับฝึกการอบรมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ตั้งแต่ปี 2532 ก็เริ่มทดลองทำแบบลองผิดลองถูก แต่เนื่องจากที่ดินของตนเองนั้น เดิมไม่มีระบบชลประทาน ก็เลยประสานขอให้ทางศูนย์พัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ เข้าไปพัฒนาระบบชลประทานให้ซึ่งทางศูนย์ ฯ ก็เข้าไปทำฝายน้ำล้นให้ เมื่อมีน้ำก็เริ่มวางแผนการปลูกพืชอย่างเป็นสัดส่วน โดยได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ ฯ และได้เข้าอบรม หาความรู้เพิ่มเติมจากหน่วยงานอื่น ๆ เช่น เกษตรอำเภอ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ด้วย ซึ่งข้อได้เปรียบของการทำการเกษตรผสมผสานอย่างหนึ่งก็คือ จะมีรายได้หมุนเวียนตลอดทั้งปี ขึ้นอยู่กับฤดูกาลของไม้ผล สำหรับในส่วนของเห็ดจะสามารถเก็บผลผลิตได้ตลอดทั้งปี

ปัจจุบันนี้คุณอุ้นเรือน ได้มีโอกาสเข้าไปเล่นการเมืองท้องถิ่น โดยได้รับคัดเลือกให้เป็นสมาชิกสภาตำบล ทำให้มีโอกาสผลักดันให้เกษตรกรในตำบลหันมาประกอบอาชีพทางการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีโอกาสต่อรองหน่วยงานต่าง ๆ ให้กับการส่งเสริมด้านการเกษตรอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งปัจจุบันนี้ ในหมู่บ้านของคุณอุ้นเรือนมีเกษตรกรหันมาประกอบอาชีพการเกษตรผสมผสานกันมากขึ้น โดยเป็นการทำเสริมจากการทำเมียงในพื้นที่ป่าสงวนและพื้นที่จับจอง ซึ่งทางราชการอนุญาตให้เข้าไปทำได้ แต่ต้องตอบแทนโดยการดูแลป่าต้นน้ำ ช่วยกันทำแนวป้องกันไฟป่า และห้ามบุกรุกแผ้วถางเพิ่มเติม

ด้วยข้อได้เปรียบของคุณอุ้นเรือน ที่มีพร้อมทั้งในเรื่องที่ดิน สภาพอากาศ ระบบชลประทาน การคมนาคม ประกอบกับการตั้งใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ โดยมีแรงจูงใจที่จะทำตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งหลาย ๆ คนเห็นว่าสามารถเป็นตัวอย่างให้กับคนอื่นได้ ก็เลยสนับสนุนให้ความอนุเคราะห์ ทำให้มีโอกาสเข้ามาทำงานเป็นวิทยากรให้กับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจอย่างหนึ่ง เนื่องจากการทำงานถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย

ทั้งนี้ คุณอุ้นเรือนมีแนวคิดในการพัฒนาที่ดิน โดยในที่ดินแปลงเดียวจะทำ 4 - 5 กิจกรรม คือ เพาะเห็ด ไม้ผล พืชสมุนไพร เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้กับชุมชน นักเรียน นักศึกษา และประชาชนที่สนใจ โดยจะเป็นตัวอย่างของการอาศัยอยู่ในเขตป่าสงวน เป็นการอาศัยอยู่ร่วมกับป่า โดยไม่ทำลายป่าไม้

นอกจากนี้ ในปัจจุบันยังได้เข้าร่วมกับสภาวิจัย เพื่อศึกษาสายพันธุ์เห็ดที่เห็ดฤดูไหนเหมาะกับการเพาะเห็ดสายพันธุ์ไหน และระหว่างขี้เลื่อยยางพารา ขี้เลื่อยกระท้อน ขี้เลื่อยมะม่วง และขี้เลื่อยไม้ฉำฉา ขี้เลื่อยชนิดไหนเหมาะกับการปลูกเห็ดในฤดูไหนที่จะให้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณที่ดีกว่า โดยในพื้นที่เพาะปลูกของคุณอุ้นเรือนที่เป็นจุดสาธิตนั้น จะมีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ ดำเนินการปลูกพืชหลักคือเหียงและเสาวรศ โดยไม่ได้ใช้สารเคมีเลย เนื่องจากเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

ปัจจุบันรายได้หลักของครอบครัวจะมาจากเห็ดที่สามารถเก็บผลผลิตได้ตลอดทั้งปี มีรายได้จากการปลูกเหียงปีละประมาณ 50,000 บาท จากไม้ผลและสมุนไพรประมาณ 20,000 บาท เมื่อดำเนินการแล้วในปีหนึ่ง ๆ จะมีค่าใช้จ่ายราว 250,000 บาท ในขณะที่มีรายได้ประมาณปีละ 300,000 บาท ก็จะเหลือในส่วนของเงินเก็บประมาณ 50,000 บาท

ตอนนี้ในหมู่บ้าน ประมาณ 60 ครอบครัวหันมาทำการเกษตรผสมผสาน โดยทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ ให้ความรู้ โดยคุณอุ้นเรือนก็จะชักชวนเพื่อนบ้านให้เข้ามาศึกษาหาความรู้จากศูนย์ ฯ โดยทางศูนย์ ฯ ใช้บ้านของคุณอุ้นเรือนเป็นจุดสาธิตด้านการเพาะเห็ด โดยสนับสนุนก้อนเชื้อเห็ดให้ คุณอุ้นเรือนก็จะทำหน้าที่วิทยากร และจะเชิญชวนชาวบ้านมาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยจะแจกจ่ายขี้เลื่อย วัสดุอุปกรณ์สำหรับทำก้อนเชื้อให้ไป โดยมีที่บ้านเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดที่ตั้งเตาหนึ่งก้อนเชื้อ แต่ก็มีบางคนที่ไม่สร้างเตาหนึ่งของตัวเอง ปัจจุบันไม่ค่อยมีใครอพยพไปประกอบอาชีพต่างถิ่น

ทุกวันนี้ถือว่าประสบความสำเร็จ จากที่ไม่มีเงินเก็บก็เริ่มมี แต่ก็ยังเป็นหนี้ของกองทุนหมู่บ้าน เป็นเงินกู้ที่ไม่ต้องจ่ายดอกเบี้ย แต่เป็นการกู้เพื่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินในกลุ่ม เมื่อถึงเวลาที่ใช้คืน และทุกวันนี้ก็ยังมีโอกาสได้ไปดูงานที่อื่น ๆ กับทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ อยู่ เพื่อที่จะได้นำความรู้มาปรับปรุงใช้ในพื้นที่ของตัวเอง สามารถนำความรู้มาถ่ายทอดให้แก่คนในชุมชนได้ ทำให้พวกเขา มีรายได้เพิ่มเติม ชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวดีขึ้น ซึ่งทั้งหมดนี้ ล้วนแล้วแต่ได้มาจากการเรียนรู้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสิ่งที่ตนเองมีอยู่เดิม

4. นายสุจินต์ แสงแก้ว (สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2552) เกษตรกรตัวอย่างด้านการเพาะเลี้ยงกบและการขยายพันธุ์กบ

- ก่อนเข้าร่วมโครงการ ฯ

ก่อนที่จะเข้ามาฝึกอบรมกับศูนย์ ฯ คุณสุจินต์ประกอบอาชีพหลักคือ การปลูกพืชไร่ มีเนื้อที่ประมาณ 8 ไร่ ประกอบด้วย มันเทศ ข้าวโพด ลำไย แต่ประสบปัญหาผลผลิตไม่ค่อยได้ราคา ประกอบกับต้นทุนในการผลิตสูง ทั้งค่าจ้างไถ ค่าปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ค่าจ้างแรงงาน ส่งผลให้ต้องประสบปัญหาขาดทุนทุกปี

- จุดเริ่มต้นเข้าร่วมโครงการ ฯ

ประมาณปี 2543 ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ได้แจ้งไปทางผู้ใหญ่บ้าน เชิญชวนให้เกษตรกรที่สนใจเข้ามาฝึกอบรมความรู้ด้านการประกอบอาชีพทางการเกษตรกับทางศูนย์ ฯ ซึ่งในตอนนั้นมองว่าอาชีพเพาะเลี้ยงกบน่าจะไปได้ เนื่องจากบในแหล่งน้ำธรรมชาติเหลือน้อยลง แต่ความต้องการในการบริโภคยังมีสูงอยู่ จึงเลือกเข้าร่วมการอบรมการเพาะเลี้ยงกบและการขยายพันธุ์กบ

หลังจากที่เข้าฝึกอบรมเป็นเวลา 3 วัน ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ ฯ ก็ให้เกษตรกรที่เข้าอบรมกลับไปสร้างบ่อเลี้ยงกบในพื้นที่ของตนเอง โดยทางศูนย์ ฯ จะสนับสนุนพันธุ์กบให้ในรูปแบบของลูกอ๊อด อายุ 3 วัน จำนวน 3,000 ตัว ซึ่งในปีแรกที่ทำก็ได้ผลตอบแทนที่ดีเนื่องจากเป็นบ่อใหม่ แต่ปีต่อมาเริ่มประสบปัญหาเรื่องโรคที่ตกค้างอยู่ในบ่อ ซึ่งจากประสบการณ์การเลี้ยงทำให้เราเริ่มรู้ว่าช่วงไหนควรใส่ยา เมื่อเลี้ยงประสบความสำเร็จ ก็เลยขยายบ่อเลี้ยงภายในบริเวณบ้าน ต่อมาเมื่อมีโอกาสได้เล่นการเมืองท้องถิ่น ก็เริ่มขยายการเลี้ยงกบภายในหมู่บ้าน แล้วก็ขยายออกไปเป็นระดับตำบล โดยขอเงินสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) โดยเสนอโครงการไปยังกองทุนฟื้นฟูหมู่บ้าน เมื่อได้รับการอนุมัติงบประมาณก็ขยายผลภายในตำบล โดยจะช่วยดูแลตั้งแต่การสร้างบ่อ การเพาะพันธุ์กบ โดยปัจจุบันกลายเป็นแหล่งเพาะพันธุ์กบที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดเชียงใหม่

- ผลจากการเข้าร่วมโครงการ ฯ

การประกอบอาชีพเพาะพันธุ์กบนั้นสามารถทำได้ในสามลักษณะคือ การขายลูกอ๊อดสำหรับนำไปบริโภค ราคาประมาณกิโลกรัมละ 200 บาท การขายพันธุ์กบเพื่อให้เกษตรกรนำไปเลี้ยง จะสามารถทำได้ในช่วงฤดูผสมพันธุ์คือช่วงประมาณกลางเดือนมีนาคม – สิงหาคม และการขายกบโตเต็มวัยสำหรับนำไปบริโภคในช่วงเดือนพฤศจิกายน – เมษายน ซึ่ง

ตอนนี้กำลังอยู่ในช่วงทดลองเลี้ยงกบปลายฤดู ซึ่งกบจะมีราคาดี หากสามารถผลิตได้นอกฤดู (เดือนกุมภาพันธ์ – เมษายน) ก็จะมีราคาดีกว่าการขายในฤดู

สำหรับนอกช่วงฤดูการเลี้ยงกบ คุณสุจินต์ก็จะประกอบอาชีพเลี้ยงปลาสวยงาม โดยใช้บ่อกบเป็นที่เลี้ยงไรแดง ซึ่งจะได้ประโยชน์สองทางคือให้ไรแดงลงไปกินสิ่งสกปรกในบ่อกบ ทำให้ไม่ต้องถ่ายน้ำ และก็ได้ใช้ไรแดงเป็นอาหารปลาสวยงามอีกทอดหนึ่ง โดยปัจจุบันทางกลุ่มได้ดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงปลาสวยงามด้วย ซึ่งก็ค่อนข้างประสบความสำเร็จ เนื่องจากปลาทองขายได้ราคาดี ไม่มีปัญหาเรื่องตลาด ปัจจุบันได้ขยายสมาชิกกลุ่มเพาะเลี้ยงกบออกไป โดยทั้งตำบลมีสมาชิก ประมาณ 30 คน แต่ก็มีชาวบ้านที่สนใจทำโดยไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มอีกจำนวนหนึ่ง โดยในปัจจุบันคาดว่าจะมีประมาณ 60 บ่อ

ข้อดีของการเลี้ยงกบคือ เราสามารถพลิกแพลงพื้นที่ได้ถุนบ้านมาสร้างบ่อเลี้ยงกบได้ และการเลี้ยงกบก็ไม่ต้องการการดูแลมากเท่ากับการทำพืชสวน ซึ่งทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาคูแควน้อย ๙ ก็จะมีแนะนำเกษตรกรที่เข้าอบรมกับศูนย์ ๙ ให้ไปติดต่อซื้อพันธุ์กบถึงที่บ้าน เป็นการช่วยในเรื่องการตลาดอีกทางหนึ่ง ซึ่งบางครั้งก็ไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการ โดยในปี 2551 มียอดสั่งซื้อพันธุ์กบประมาณ 500,000 ตัว ในราคาตัวละ 2 บาท ซึ่งข้อได้เปรียบของการเลี้ยงกบคือ เราสามารถกำหนดราคาเองได้ ในขณะที่พืชไร่จะมีพ่อค้าคนกลางเป็นคนกำหนดราคา

นอกจากจะให้ความรู้ด้านการเพาะพันธุ์กบแล้ว ทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาคูแควน้อย ๙ ยังได้เข้าไปดูแลเรื่องการสร้างระบบประปาภูเขาให้ ทำให้มีน้ำใช้ตลอดทั้งปี โดยในปัจจุบันทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาคูแควน้อย ๙ ก็ยังเข้าไปดูแลในส่วนของการประกอบอาชีพยังมีการเก็บข้อมูลในเรื่องการเพาะเลี้ยงและขยายพันธุ์กบอยู่ตลอด

หลังจากเข้าร่วมโครงการ ๙ แล้ว ก็เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจน เนื่องจากก่อนเข้าโครงการ ๙ จะต้องกู้หนี้ยืมสิน หรือถ้าหากไม่เป็นนั้นก็จะต้องทำงานหนัก ในปัจจุบัน นอกจากคุณสุจินต์จะเพาะเลี้ยงกบและปลาทองแล้ว ยังมีเวลาไปทำงานทางการเมืองท้องถิ่น โดยดำรงตำแหน่งเป็นรองนายกสภาตำบล มีหน้าที่ดูแลด้านเกษตรเป็นหลัก โดยมีรายได้จากการเพาะเลี้ยงกบประมาณ 228,000 บาทต่อปี ซึ่งหลังจากหักต้นทุนแล้ว ก็ยังมีเงินเก็บหรือมีเงินทุนไปใช้ในการขยายปรับปรุงบ่อ และก็มีเงินเหลือพอที่จะนำกลับไปช่วยชุมชนโดยการสนับสนุนการกีฬาของเยาวชนในหมู่บ้าน หรือถ้าหากปีไหนมีกำไรมากก็จะแจกพันธุ์กบให้กับคนในชุมชนได้นำไปเพาะเลี้ยงอีกด้วย